

proti Brestské unii a podával ruku ke společné obraně s prohlášením, že evangelíci jsou pravoslavným bližší než katolíci. Nebylo tedy bez příčiny, že Turnovský v zahajovacím kázání zároveň s odmítnutím jakéhokoli jednání s „ariány“ [antitrinitáři] a s novokřtenci mluvil se sympatií o řecké církvi, připomínaje i někdejší jednání husitů s Cařihradem o unii [1451].

Ke skutečnému pokusu o sblížení došlo v květnu 1599 – téhož roku, kdy Zikmund III., od r. 1592 zároveň král švédský, ztratil švédskou korunu pro svůj pokus přenést protireformaci i na švédskou půdu. Za patronance Ondřeje Leszczyńskiego, Kryštofa Radziwiłla a Konstantina Ostrožského vydali se Turnovský a Gliczner a za kujavské reformované jejich senior Daniel Mikołajewski do *Vilna*, kam se z pravoslavných duchovních dostavili metropolita Lukáš z Białogrodu a opat Izák s archidiaconem Gedeonem z Dubína. Turnovský připravil za podklad jednání články, podle nichž mělo být pojednáno o platnosti slova Božího v Písmu v poměru k učení Otců a ekumenických sněmů a pravoslavným navrženo spojení s těmi, kdo se řídí čistým slovem Božím, přijímají první ekumenické koncily, váží si Otců učících souhlasně s Písmem a jsou utiskováni od Antikrista. Pravoslavní kněží se chovali velmi zdržlivě. Kníže Konstantin a Turnovský by byli rádi dojednali souhlas v řadě společně vyznávaných článků víry a navrhovali pořádání společných synodů k projednávání článků sporných, ale nadarmo. Zřejmě jen autorita kyjevského knížete přiměla pravoslavné kněze k tomu, že vůbec zasedli k jednání s protestanty. Zato došlo k politické federaci šlechty evangelické a pravoslavné na ochranu Varšavské konfederace, jež měla od počátku platit i ve prospěch pravoslavných. Zvolení provisoři z velmožů obojího vyznání s úkolem, aby se radou i mocí ujímali těch, kdo by byli od katolíků utiskováni. Vilenská federace ulehčila na čas obojím dissidentům. Byla však oslabována postupným šířením unie pravoslavných s Římem; a jako protestantská, tak i pravoslavná šlechta podléhala nátlaku i pokušení a přestupovala ke katolictví, aby nebyla zbavena úřadů a výnosných hodností, které král čím dále tím důsledněji nekatolíkům odpíral.

Předpokladem jednání o unii s pravoslavnými byla ovšem jednota evangelíků. Vzápětí byla porušena neshodou mezi Glicznerem a Bratry za vzájemných výtek nedodržování Konsensu. Po smrti Glicznerově [1603] nabylo výrazné luterství v polských sborech převahy. Společné evangelické synody přestaly.

Vilenská federace nezabránila na dlouho násilnostem proti evangelíkům. Byly obnoveny r. 1605 v Poznani i jiné. Bratřím byly vypáleny oba poznaňské chrámy. Postavili si nové. Bylo to v letech, kdy se, jak uslyšíme, chápali akce evangelíci uherští a po nich čeští, aby si na Habsburcích náboženskou svobodu vynutili. Také polská evangelická šlechta se pokusila spojit obranu svobody vyznání s povstáním Mikołaje Żebrzydowského, jenž se r. 1606 postavil v čelo odporu proti zásahům Zikmunda III. do svobod šlechty, nebo opřít se o uherské kalvinisty [1608]. Pokusy se nezdařily, stejně jako protestantům nezůstali věrnými spojenci t. zv. konfederáti, nespokojení vojáci propuštění po válce s Ruskem [1613]. Rovněž bez úspěchu probíhalo úsilí šlechty, s bratrské strany zejména Ondřeje a po něm na západních universitách vzdělaného Rafaela [V.] Leszczyńskiego, o nápravu jednáním na sněmech, k němuž Bratři vždy hleděli s větší důvěrou než k cestě odboje. I když se okolnosti jevily dosti příznivě, zakročení se strany hierarchie zvrátilo všechny naděje.

Jednota hleděla i za tak těžkých poměrů pokračovat ve své duchovní práci. Vedle šlechtických sjezdů s poradami o obraně navenek se konaly synody, dala se usnesení o zachování řádu a o udržování škol. V nečetném duchovenstvu Jednoty byly postavy vynikající. Simeon Turnovský [† 1608] zanechal po sobě ve službách Jednoty synovce Jana Turnowského, faráře v Lobzenici. Byl to po bohatých studiích ve Slezsku, v Ženevě, v Curychu a v Marburku první doktor theologie mezi bratrskými kněžími vůbec. S Danielem Mikołajewským revidoval polský překlad bible kalvinisty Martina Janického. Prvním seniorem byl po Simeonu Turnovském Matěj Rybiński [1608–1612] z rodiny českého původu, jež dala polské Jednotě řadu kazatelů. Práci Rybińskiego jsou zejména polské Žalmy na francouzské